

Em cal agrair, en primer lloc, a Montserrat Gummà, vídua de Marquet, que m'hagi permès l'accés a la documentació deixada pel seu marit, i a ella mateixa i a Jordi Badia, Carles Castellanos, Josep M. Pera i Ramon Sangles les informacions que m'han fornit; a Montserrat Manent l'ajut que m'ha prestat.

Josep FERRER

JORDI TEIXIDOR I MARTÍNEZ
(Barcelona, 1939-2011)

Va nèixer a la ciutat de Barcelona, al si d'una família republicana, tres mesos i mig després de la fi de la Guerra d'Espanya. Als tres anys, la seua família marxà cap a França per tal de poder-se guanyar la vida. La seua estada i primeres lletres a Perigús (Perigueux), a la regió d'Aquitània, entre Bordeus i Llimotges, marcà en bona mesura la seua formació posterior. Retornà a Barcelona l'any 1950 i seguí estudis de comerç al Lycée Français fins al 1953. Començà a treballar als 14 anys com a administratiu en diverses oficines i, a les nits, estudià dibuix i pintura. Als 18 anys entrà a treballar en una empresa de decoració publicitària i s'hi especialitzà en el disseny d'estands de fires, una professió que exercí durant bona part de la seua vida.

Tal com ell mateix va confessar, s'introduí en el món del teatre de la mà d'Antoni Luchetti, a qui va conèixer mentre feia el servei militar obligatori. Poc temps després, l'any 1963, amb el seu germà Ramon, Luchetti, Paco Candel, Jaume Melendres i altres, fundà el Grup de Teatre Popular El Camaleó, en què (inicialment) s'ocupava de la part escenogràfica. Seguint la idea de connectar amb la tradició i les classes populars, actuaven pels barris obrers perifèrics de Barcelona i rodalies, on coincidien amb un altre grup, La Pipironda. Teixidor col·laborà regularment amb el primer i, puntualment, amb el segon, tant en la part escenogràfica, com fent-hi d'actor, si convenia.

A mitjan dècada dels seixanta, davant la manca de textos per representar, s'hi inicià en l'escriptura dramàtica. De formació francesa i amb una vocació d'arribar a les masses obreres dels suburbis, els seus primers textos, en un acte, van ser en castellà, com *Un fèretro para Arturo* (1965, publicada a Yorick, l'any 1969), o bilingües, com *L'auca del senyor Llovet* (1972, amb una primera redacció i títol diferent, molt anterior). A partir d'aquest moment, el seu compromís amb el teatre s'intensifica i es diversifica perquè hi fa d'escenògraf, d'actor i acaba sent el director d'El Camaleó. A més, escriu, tradueix, adapta textos o en reelabora dels seus propis. Cap al 66-67, entre altres títols individuals o fets en col·laboració (per exemple, amb Jordi Bayona, *Tot això del Vietnam*, 1967, que dirigí ell mateix), escriu la peça breu *El flautista* que, reelaborada ja en català a partir de l'estètica brechtiana del teatre èpic i amb el títol d'*El retaule del flautista*, li va permetre guanyar el premi Josep M. de Sagarra de l'any 1968.

Aquesta fou una obra que projectà el nom de Jordi Teixidor a la primera línia del teatre independent. Cal recordar, perquè és un capítol clau de la història del teatre català i del teatre independent arreu de l'estat, que l'obra fou estrenada el 31 de gener de 1970 al teatre de l'Aliança del Poble Nou, en una producció conjunta del Grup de Teatre Independent del CICF i el Grup de Teatre Popular El Camaleó, sota la direcció del mateix Teixidor. L'èxit de la peça va provocar que Pau Garsaball la duiguera al Teatre CAPSA, per estrenar-la l'11 d'abril de 1971 en el circuit professional, actuant-hi ell mateix com a protagonista, però ara sota la direcció de Feliu Formosa, amb vestuari i escenografia de l'enyorat Fabià Puigserver i amb música de Carles Berga. *El retaule del flautista* es va mantenir al Teatre CAPSA gairebé dues temporades i, en conjunt, assolí més de mil representacions consecutives. Sense cap mena de dubte fou un dels èxits més representatius i singulars d'aquell moviment de renovació teatral. A més, esdevingué un dels títols de referència

del teatre independent a tot l'Estat espanyol, fins al punt que fou estrenat a Madrid l'any 1971, pel grup Tábano, i editat en castellà, gallec i anglès. Vint-i-sis anys després, l'any 1996, encara conegué una nova producció, ara feta per la companyia Dagoll-Dagom, sota la direcció de Joan Lluís Bozzo i amb Ramon Teixidor com a protagonista.

El fet cert és que *El retaule del flautista*, editat en la col·lecció El Galliner, amb la incorporació del català a l'ensenyament, va entrar en aquest circuit i va conèixer unes 28 edicions. Amb motiu d'aquesta reestrena se'n féu una nova edició, amb un pròleg extens de Jaume Melendres i les partitures de les cançons de Carles Berga, que també ha assolit una altra desena d'edicions fins ara, unes dades que ens poden donar una idea de la projecció de l'autor i del text.

Militant del PSUC i abanderat del teatre èpic i del teatre document, tal com ha escrit Àlex Broch, el teatre de la primera època de Teixidor, de caràcter polític, descriu els mecanismes de funcionament interior de la societat capitalista i sovint formalitza la seua crítica amb la sàtira i la farsa com a llenguatge. Així, juntament amb *El retaule del flautista*, en els primers anys setanta va escriure i va estrenar (entre altres títols), *La jungla sentimental* (1975) i *Dispara, Flanagan!* (1976, premi Ciutat de Granollers, 1975), que esdevingueren una trilogia de crítica política, molt representativa de l'estètica brechtiana en el nostre país.

A aquestes obres, ja en el final d'etapa, continuaren —entre altres— *Rebombori-2* (1977) o *El drama de les camèlies o El mal que fa el teatre* (1984, premi Ciutat de Granollers, 1981). Molt crític amb tot el procés conegut com la «institucionalització del teatre català», amb l'obra *David, rei* (1986, premi Ignasi Iglésias 1985), inicia un gradual replantejament de la seua escriptura anterior. Següen títols com *El pati* (1992), *Magnus* (1994, premi Ignasi Iglésias 1992), o *La Ceba* (1987, premi Eduard Escalante dels Premis Ciutat de València, 1987), uns títols i altres que lentament, es distancien de l'estètica èpica cap a registres diferents, de vegades paròdics, altres de temàtica més individual i subjectiva, però sense abandonar el to mordaç.

Segons Jaume Melendres i Àlex Broch (dos dels pocs crítics que s'han ocupat del seu teatre) amb *Residuals* (1989, premi Ignasi Iglésias, 1988) es consolida una nova etapa en l'escriptura dramàtica de Teixidor, o, en paraules de Melendres, s'hi produeix el pas de Jordi Teixidor el Vell, a Jordi Teixidor el Nou. Un teatre que gira full completament amb l'estètica anterior i que es decanta per altres escriptures diferents, com en *Residuals*, que sembla seguir algunes de les passes apuntades per Bernhart o Müller. La darrera obra original publicada fou *Führer* (2001). Siga en un moment o l'altre, lluny de les modes o del políticament correcte, el teatre de Teixidor no abandona mai la reflexió política, molt crítica amb els temps que l'autor ha viscut.

En el tombant dels vuitanta als noranta, diversificà la seua escriptura, ja siga decantant-se cap a la narrativa, amb novel·les negres com *Marro* (1989) i *A. B. Magnus* (1995), o cap a la narrativa breu, amb *Cromos: Històries de Barcelona* (2000), uns textos en els quals la conflictivitat social queda reflectida clarament; o ja siga aprofundint en la seua reflexió sobre el teatre. Fruit d'aquesta línia de treball són els títols *El drama, espectacle i transgressió* (1989, premi d'assaig Xavier Fàbregas de 1988), o *L'estructura del drama clàssic* (2002); i encara un *Manual de la rima* (2005), resultat de l'estudi del vers dramàtic efectuat per a l'obra *La Ceba*, i que va adreçat, sobretot, als professionals de l'escena.

També cal remarcar que Jordi Teixidor fou, a més, traductor i adaptador de textos teatrals (Goldoni, Marivaux, N. Simon...), guionista de TVE Catalunya i de TV3 i professor convidat de l'Institut del Teatre entre 1992 i 1994, entre altres ocupacions diverses, sempre lligades a l'escriptura i a l'escena.

Val a dir que l'any 2006, les *II Jornades de debat sobre el repertori català*, convocades per la UAB, i centrades de forma genèrica en "L'alternativa dels setanta", van servir de toc d'atenció sobre aquesta generació d'autors dramàtics. En el marc de les activitats programades, la revista

(*Pausa*), de la Sala Beckett, va dedicar un número monogràfic (el 23) a aquests dramaturgs, algunes de les obres dels quals es posaren en escena en l'esmentada Sala. En el cas de Teixidor fou el text *Magnus*, dirigit per Oriol Broggi, i reeditat per la col·lecció «En Cartell» (núm. 13). A (*Pausa*), s'hi va publicar també una entrevista que li va fer Gerard Vázquez (27-34), i al volum *La revolució teatral dels setanta* (143-173), una taula rodona que, moderada per Francesc Foguet, comptà amb la intervenció de Josep Maria Benet, Ramon Gomis, Manuel Molins i el mateix Teixidor. Potser són dues de les darreres intervencions públiques d'aquest, i que mostren el seu estat d'ànim i desencís en aquell moment.

Dramaturg, actor, director, escenògraf, traductor, docent, investigador teatral, narrador... Teixidor ens ha deixat vora una quarantena de títols entre les peces breus, llargues i adaptacions, moltes de les quals han estat reconegudes amb l'atorgament d'un premi o altre. Si en un primer moment el premi de teatre Josep Maria de Sagarra li va servir de plataforma de llançament, deu anys després els premis (per a ell mateix i per als seus companys d'escriptura) esdevingueren un refugi, una trinxera, un recurs d'autoafirmació, de reivindicació, de toc d'atenció al seu entorn i una possibilitat, incerta, de dur el títol premiat a l'escena. D'aquí la insistència en una convocatòria, en l'altra i encara en una altra...

I és que cal dir que el teatre de Teixidor es va veure en una conjuntura complexa que encara no ha estat explicada amb detall i ordenadament. D'una banda, a aquest (que formava part del que durant tres o quatre dècades se'n va dir “generació del Premi Sagarra”, que en tot cas caldria dir “generació dels premis...”) igual que als seus companys de premi(s) —com recorda Benet en les memòries—, li van tallar les mans, o bé van intentar-ho, els mateixos companys d'altres disciplines escèniques des de dintre del mateix teatre independent; de l'altra, acabada la dictadura franquista, i amb les noves regles del joc imposades pel sistema democràtic i l'equilibri de forces polítiques, no sempre els va resultar fàcil trobar espai per situar o reorientar la pròpia dramaturgia, sorgida i alimentada en unes condicions socials, polítiques i estètiques molt determinades; finalment, a les acaballes de la dècada dels vuitanta i inici dels 90, alguns sectors polítics, culturals i teatrals mostraren massa pressa per girar full amb el cant de sirenes de la “nova” dramaturgia catalana. Així, de sobte, Alexandre Ballester, Josep Maria Muñoz, Manuel Molins, Ramon Gomis, Rodolf Sirera, Jaume Melendres o el mateix Teixidor es van trobar amb el motorista a la porta (ara una simple vespino) que els duia una carta discreta d'agraïment «por los servicios prestados», i que reduïa tota la seua obra dramàtica a un únic títol (en aquest cas *El retaule del flautista*) que, a un temps, els etiquetava, catalogava, arxivava i els convertia en pura arqueologia. I això, en el moment just en què en la seua majoria, entraven en la maduresa creativa i encara tenien per davant vint o trenta anys d'escriptura... Començava el temps dels joves, deien alguns!

L'obra de Jordi Teixidor és extensa, diversa i molt mal coneguda (a la Biblioteca/MAE de l'Institut del Teatre es conserven diversos títols inèdits), però molt representativa del teatre català dels anys seixanta, setanta, vuitanta i noranta, i mereix una atenció especial i un estudi que fins ara li han estat negats. Realment és molt difícil comprendre el teatre català d'aquest període sense l'aportació de Jordi Teixidor. De segur que el seu arxiu i biblioteca personals no faran altra cosa que acreïxer el nombre de títols que fins ara coneixem. Tant de bo uns i altres troben la mirada atenta dels investigadors, i que aquest treball ens permeta posar la seua dramaturgia en el lloc rellevant que es mereix.

Gabriel SANSANO
Universitat d'Alacant